

ומאחר שהפועל עובד עבורו בשכירות ולא בקבלנות, הוא אינו קונה בשבח הכלי, (219) והרי הוא ברשות בעליו, ולכן, אם עיכב את שכו האומן, עובר עליו ב"לא תלין".

ק"ב-ב שנינו במשנה: **שכיר בזמנו נשבע ונוטל וכו'**:

במסכת שבועות [מד ב], איתא: כל הנשבעים של התורה נשבעים ולא משלמים.

דהיינו, הנתבע, שעליו לשלם, הוא הנשבע ונפטר.

ואלו הם הנשבעים ונוטלים מדין דרבנן: השכיר, וכו'.

השכיר כיצד? אמר לו השכיר לבעל הבית: תן לי שכרי שיש לי בידך, והוא אומר, נתתי, והלה אומר לא נטלתי, הרי זה השכיר נשבע, ונוטל. רבי יהודה אומר, אינו נשבע עד שתהא שם מקצת הודאה.

כיצד? אמר לו השכיר: תן לי שכרי חמישים דינר שיש לי בידך, והוא אומר התקבלת דינר זהב, שהם עשרים וחמשה דינרי כסף, דהיינו מחציית מהתביעה, כיוון

שהודה בעל הבית במחצה, השכיר נשבע ונוטל.

והוינן בה: **שכיר**, שלא קיבל את שכרו, אמאי תקינו ליה רבנן **למשתבע ושקיל**, ולא הטילו את השבועה על בעל הבית האומר שכבר שילם לו את שכרו, שישבע ויפטר. (220)

אמר רב יהודה אמר שמואל: "הלכות גדולות" שנו כאן, משום תקנת הפועלים, כדמפרש לקמן.

ודנה הגמרא: וכי הני הלכות, **הלכתא** למשה מסיני **נינהו**, כמו שאמרת "הלכות גדולות שנו כאן"?

הרי הני הלכות, רק תקנות חכמים **נינהו**!

אלא כך אמר רב יהודה אמר שמואל: תקנות גדולות שנו כאן.

ושוב תמהה הגמרא: וכי יש "תקנות גדולות", עד שמשמע **מכלל זה דאיכא "תקנות קטנות"?**

אלא אמר רב נחמן אמר שמואל: תקנות

מהמשך קבלן.

משנה שכירות יא ג.

220. הראשונים הקשו לדעת תנא קמא בשבועות ששבועת השכיר נאמרה גם כשבעל הבית כופר הכל, איך שייך להטיל עליו את השבועה הרי כופר הכל פטור משבועה, ולכן כתבו התוספות שהגמרא מקשה רק על מקרה שבו הודה בעל הבית במקצת.

וכתב הר"ן שראוי לחוס על השכיר שלא ילך לביתו בפחי נפש והיה לרבנן לתקן שישבע בעל הבית אם כבר שילם לו את שכרו, והרמב"ן כתב

219. הקצות החושן [שו ג] ביאר בדברי רש"י שהיה ההסכם בין הפועל לבעל הבית שאם לא ישביח הבגד יקבל הפועל שכר לפי מנין ההכאות שהכה בבגד כמו שכיר ואם ישביחו יקבל שכר כקבלן המקבל בגד להשביחו, והדין הוא שעובר בבל תלין גם אם היה שבח והטלית נקנית לפועל כדין אומן הקונה בשבח הכלי, משום שבכך שהתנה שאם לא יהיה שבח יטול שכרו כשכיר נשאר עליו שם שכיר גם אם נעשה

אבל אילו היתה השבועה מוטלת על בעל הבית השוכרם, יהיו פועלים שימנעו מללכת לעבוד בבית בעל הבית, מחשש שמא בסוף עבודתם יאמר בעל הבית שילמתי כבר, וישבע על כך, ויפסידו.

ופרכינן: והרי השכיר גופיה, ניהא ליה שיתקנו חכמים שבכל ויכוח בינו לבין בעל הבית דמשתבע בעל הבית ויפקע, יפטר מלשלם, כי היכי דליגרוהו, שירצו אנשים לשכור פועלים, ביודעם שאין להם מה לחשוש אם יאמר השכיר לאחר שישלמו לו לא קיבלתי את שכרי, כי אז ישבע בעל הבית ויפטר,

אבל אם השבועה מוטלת על השכירים, יהיו בעלי בתים שימנעו מלשכור פועלים שמא לאחר שישלמו את שכרם יתבעו שוב ויאמרו לא קיבלנו, וישבעו לשקר, ויפסיד בעל הבית השוכרן.

ושוב קשה, מדוע הטילו חכמים את השבועה על השכיר, בזמן שמן התורה על בעל הבית להישבע.

ומתריצין: בעל הבית ניהא ליה יותר שישבע השכיר, משום שהוא צריך אותם, ועל ברחיה אגור את הפועלים, ואם לא יטילו עליהם את השבועה, ימנעו פועלים מלהישכר לבעלי בתים.

הראויות להיות קבועות, עד כדי כך שאפשר לעקור על ידם דבר מן התורה, שנו באן. (221)

שהרי מן התורה, השבועה, דבעל הבית היא, כי כל הנשבעים מן התורה נשבעין ונפטרים, ועקרה רבנן לשבועה דבעל הבית, ושדיוה, הטילו אשכיר.

והטעם לכך שהטילו על השכיר, הוא משום כדי חייו דשכיר, שהוא זקוק למעות יותר מבעל הבית, ומשום כך עקרו רבנן את הדין תורה למען השכיר.

ופרכינן: וכי משום כדי חייו דשכיר תקנו חכמים שישבע השכיר ומפסדנא ליה לבעל הבית,

והיינו, הרי היה לחכמים לתקן משום כדי חייו של השכיר שישבע בעל הבית על כך שכבר שילם לו את שכרו, וכיוון שבעל הבית בוודאי לא ישבע לשקר, אם אכן עדיין לא שילם לשכיר, וישלם לו עכשיו מאימת השבועה.

ומתריצין: לבעל הבית גופיה ניהא ליה בתקנת חכמים, שבכל פעם שיתעורר ויכוח ביניהם האם כבר קיבל השכיר את שכרו או לא, דמשתבע שכיר ושקיל, כי היכי דליתגרו ליה פועלים, כדי שירצו הפועלים לבא לעבוד אצלו, ביודעם שאם יאמר בעל הבית שילמתי כבר, יוכלו להישבע ולהכחישו,

לדקדק יותר.

221. כך פירש רש"י, והריטב"א בשבועות פירש קבועות היינו גזולות ועקורות. ממקומם וכן כתב שם הר"י מיגאש.

שקושית הגמרא היא שיש להאמין לשכיר לפי שהוא מדייק יותר בדבריו ולכך יש להטיל את השבועה על בעל הבית שיש לחשוש שמא אינו מדייק בדבריו ומחמת השבועה יתן אל ליבו

לשכיר את שכרו רק בפני עדים, ואז, אם יכחיש השכיר ויאמר שלא קיבל עדיין את שכרו, יעידו כנגדו העדים.

ומתריצין: **טריחא** להו **מילתא**, לחזור אחר עדים כדי לשלם לפועלים בפניהם.

ושוב פרכינן: מדוע לא אמרו חכמים שהשוכר פועל, **ניתב ליה**, ישלם לשכיר את שכר עבודתו **מעיקרא**, קודם עבודתו, וממילא אם יאמר אחר עבודתו שלא קיבל את השכר, שוב לא יהא נאמן, כיוון שאם מלכתחילה לא קיבל את שכרו, בוודאי שלא היה עובד.

ומתריצין: **שניהב**, בעל הבית והשוכר, **רוצים** שיהיה התשלום **בהקפה**, לאחר סיום העבודה, השוכר כי לפעמים אין לו עדיין את המעות, והפועל, כי חושש שיפלו ממנו בזמן העבודה. ולכן, לא נותר לרבנן אלא לתקן שישבע השכיר כדי להפיס את דעתו של בעל הבית.

ופרכינן: למאי דמסקינן, שבעל הבית אינו יכול להישבע כיוון שהוא טרוד בפועליו, **אי הכי**, אפילו כשיש נידון בין השכיר לזה ששכרו כמה **קציץ** לו מלכתחילה כנגד עבודתו, **נמי** נאמר שהשכיר נאמן, כיוון שבעל הבית טרוד בפועליו ושמא הוא מחליף את מה שסיכס עימו במה שסיכס עם פועל אחר,

ודחינן: כשם שבעל הבית זקוק לפועל, **שכיר נמי בעל ברחיה איתגור**, כי צריך הוא כסף לקנות בו מזונותיו, והוא מעונין שיתקנו רבנן לטובת בעל הבית, שעל ידי כך לא ימנעו בעלי בתים מלשכור פועלים.

וכיוון שבין בעל הבית ובין השכיר אין להם ענין בשבועה, ואדרבה נוח לכל אחד שיתקנו חכמים לטובת זולתו, שוב קשה, מדוע עקרו חכמים את השבועה מבעל הבית, והטילוה על השכיר.

ומסקינן: **אלא**, הטעם לכך שהטילו את השבועה על השכיר, מפני **שבעל הבית**, **טרוד בפועלים הוא**. ויתכן שהיתה בכוונתו לשלם לפועל, ושכח, ויבא לידי שבועת שקר.

ומקשינן: **אי הכי**, דבעל הבית טרוד בפועליו, מדוע בכל תקנו חכמים שישבע השכיר? **ניתב ליה בלא שבועה!** שהרי מסתמא בעל הבית המכחישו טועה, וסבור הוא שנתן, ובאמת מחמת טידת הפועלים לא נתן⁽²²²⁾.

ומתריצין: אכן מן הדין היה שיטול השכיר בלא שבועה, אלא שתקנו חכמים בכל זאת שישבע, **כדי להפיס את דעתו של בעל הבית**.

ומקשינן: מדוע תקנו רבנן שיטול השכיר בשבועה, ולא אמרו שהשוכר פועל, בשעה שבא לשלם לו שכרו, **ניתב ליה**, ישלם

עוד כתבו התוספות שתולים שבעל הבית וודאי שכח דאי לאו הכי איך שייך לתת לשכיר בלא שבועה אולי במקרה זה בעל הבית זוכר שכבר נתן ובהכרח שתולים שבוודאי שכח. אבל הר"ן פירש שקושית הגמרא היא כיוון

222. התוספות ביארו דמאחר ובעל הבית טרוד בפועליו כשאומר נתתי אנו מפרשים את דבריו כאילו אמר איני יודע וקיימא לן מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב, ואין התובע צריך להישבע ולכן מקשינן וליתב ליה בלא שבועה,

זמנו לשלם לשכיר, נמני אינו נאמן לומר שילמתי, כיוון שהוא טרוד בפועליו,

אלמנה תנן: שכיר בזמנו, נשבע ונוטל. אבל אם עבר זמנו, אינו נשבע ונוטל, משום שחזקה אין בעל הבית עובר משום "בל תלין", ובוודאי כבר שילם לשכיר את שכרו,

והא אמרת בעל הבית טרוד בפועליו הוא, וסבור הוא שנתן לפועל ולא נתן, ואם כן, אף כשעבר זמנו, אי אפשר להאמין לו, כי שמא הוא עדיין מחזיק בטעותו שנתן, ובאמת לא נתן.

ומתריצין: הא דאמרינן בעל הבית טרוד בפועליו, הני מילי, מקמיה דלימטייה זמן חיוביה, קודם שהגיע זמנו לשלם.

אבל אם מטא זמן חיוביה, רמי אנפשיה, ק"ג-א נותן הוא אל ליבו לדקדק האם שילם לו או לא, ומידכר.⁽²²⁵⁾

אלמנה תניא: הנותן את טליתו לאומן, אומן אומר שתים מעות קצצת לי בשכרי, והלה, בעל הבית אומר, לא קצצתי לך אלא אחת, הדין הוא שהמוציא מחבירו עליו הראיה. על השכיר להביא ראיה אם טוען שקצץ לו בעל הבית בשכר עבודתו יותר ממה שהוא שילם לו עתה, ואם לא ימצא ראיה, לא יאמן בשבועה.

ואם נאמר שבעל הבית טרוד בפועליו, מדוע לא נאמין לשכיר בשבועה, כמה נתחייב לו בעל הבית מעיקרא?!⁽²²³⁾

ומתריצין: קציצה, ודאי מידכר דכירי ליה אינשי כמה קצצו.⁽²²⁴⁾ ולכן, אם בעל הבית אומר "כך וכך קצצתי לו" והשכיר אומר "יותר מכך קצץ לי", השכיר נקרא "מוציא מחבירו", ולכן עליו להביא ראיה לדבריו.

ושוב מקשינן: למאי דאמרינן בעל הבית טרוד בפועליו, אי הכי, לעולם אי אפשר להאמינו אם שילם לשכיר, ואפילו אם עבר

הוא טרוד, ובתוספות רא"ש בשבועות כתב דבשלמא אם טעם העקירה הוא משום כדי חייו ניתן לומר דרק על פרעון האמינו רבנן לשכיר משום שבעל הבית מודה בחיובו אלא שאומר כבר שילמתי אבל כשבעל הבית מכחיש את סכום הקציצה בעל הבית נאמן, אבל אם בעל הבית טרוד בכל מקרה אינו נאמן, ועיין שם בריטב"א.

224. הריטב"א בשבועות ביאר שהקציצה נעשית קודם התחלת העבודה בזמן שאינו טרוד ולכן אמרינן שקציצה וודאי מידכר דכירי אינשי.

225. התוספות הקשו, אף בזמנו אמאי נשבע ונוטל יאמר בעל הבית המתנינו עד שיעבור זמנו

ששכיר זה נושא את נפשו על שכרו והוא אינו טרוד כמו בעל הבית, יש לרבנן לתקן שיתנו לו בלי שבועה. אבל מדינא, ודאי שלא מגיע לו, משום שאי אפשר לתלות בוודאות גמורה שבעל הבית שכח אם שילם או לא מחמת טירדת הפועלים.

223. כך פירש רש"י בשבועות, והוסיף הר"ן דבשלמא אם הטעם לעקירת השבועה מבעל הבית הוא משום כדי חייב של השכיר כאן שהם דנים על הקציצה אפשר לומר שלא תקנו רבנן בכי האי גוונא לעקור את השבועה מפני שהנידון הוא על סכום מועט שאינו כדי חייו של השכיר, אבל השתא דאמרת שטעם עקירת השבועה מבעל הבית הוא משום שהוא טרוד הכא נמי